

ВИБОРИ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ (АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР)¹

Стецюк Н.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного та міжнародного права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Висвітлюються питання місця та ролі виборів в національній державно-правовій доктрині, роль та значення виборів в процесі утвердження України як демократичної правової держави. Аналізується зміст сучасного національного виборчого законодавства, особливості його становлення та можливих перспектив розвитку.

Ключові слова: вибори, референдуми, виборче право, виборче законодавство, державно-правова доктрина.

N.V. Stetsyuk. Elections as a component of the national state legal doctrine (axiological dimension).

The matters of the place and role of elections in the national state legal doctrine, the role and importance of elections in establishing Ukraine as a democratic legal state are covered. The content of contemporary national electoral laws, the particularities of formation and possible prospects of development thereof are analysed.

Keywords: elections, referenda, suffrage, electoral laws, state legal doctrine.

1. Минає двадцять п'ять років з часу передачі Урядом УНР (на еміграції) своїх повноважень вищим органам державної влади сучасної Української держави. Чверть століття тому назад, а саме 14-15 березня 1992 р., в м.Сант-Бавнд-Брук (США) на Надзвичайній сесії Української Національної Ради (праобразу національного парламенту у вигнанні) було прийнято рішення про складення повноважень та припинення діяльності Державного центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР) в екзилі. У заяві, підписаній Президентом УНР М.Плав'юком, Головою УНРади М.Воскобійником та Головою Уряду УНР І.Самійленком, говорилося, що ДЦ УНР вважає «проголошену 24 серпня і утворену 1 грудня 1991 р. українським народом Українську державу прямим продовжувачем державно-національних традицій

¹ ***Стецюк Н.В. Вибори як складова національної державно-правової доктрини (аксіологічний вимір):*** – В зб.: Сучасні проблеми виборчого права і методологія його викладання у вищих навчальних закладах України: Тези доповідей Міжнародної наукової конференції (м.Київ, 22-23 червня 2017 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: Прінт-Сервіз, 2017. – С.277-281.

Української Народної Республіки та її правонаступницею».[1, с.205] Саме тому, 24 серпня 1992 року в м. Києві відбулося урочисте передання ДЦ УНР «символів влади» Президенту України Л.Кравчуку та Голові Верховної Ради України І.Плющу. Ця подія мала глибоко символічне значення, оскільки, з одного боку стала своєрідним відображення торжества історичної справедливості, а з іншого - легітимним завершенням багаторічного існування Уряду УНР у вигнанні. В той же час, в наслідок останнього відбулося також своєрідне поєднання державно-правових доктрин УНР-ЗУНР, української політичної еміграції ХХ-го ст. та сучасної Української держави в єдину національну державно-правову доктрину.

2. Категорію «державно-правова доктрина», як правило, розглядають крізь призму єдності двох (відносно самостійних між собою) явищ - «державної доктрини» та «правової доктрини». Вважається, що змістовну (сутнісну) основу будь-якої «державно-правової доктрини» складають відповідні уявлення про характер т.з. «зовнішніх» ознак держави (форм державного правління та державного устрою, наявність класифікаційних характеристик держави - демократичної, правової, соціальної, світської, екологічної, мультиетнічної тощо), а також – уявлення про систему закріплених державою прав і свобод людини, систему та організацію державної влади, місцевого самоврядування, нормативно-правову систему держави, природу її основного закону.[2, с.64] За таких підходів, «вибори» (інститут політичних виборів) займає одне із чільних місць в системі державно-правової доктрини будь-якої конституційної держави. Адже, саме вибори часто виступають засобом прийняття важливих політико-правових рішень, за їх допомогою здійснюється публічне політичне відтворення самої держави, вони як найкраще характеризують ступінь демократизму державного режиму, виступають основною формою безпосереднього волевиявлення народу та реалізації ним свого суверенітету. Їхнє соціальне призначення проявляється, насамперед, в тому, що саме вибори є одним із дієвих засобів легітимації влади, своєрідним барометром політичного життя країни, показником реального співвідношення суспільних сил та інтересів, механізмом відбору політичних лідерів і т.д. [3, с.195]

3. В тій чи іншій мірі, інститут «політичних виборів» мав місце на українських землях в різні періоди національної історії. Про те, тільки із виникненням на початку минулого століття Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, цьому явищу було відведено належне місце в державно-правових доктринах. Свідченням останнього стали, зокрема, положення «Закону про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки» (16.11.1917) [4, с.413-432] та відповідні приписи Конституції Української Народної Республіки (Статуту про державний устрій, права і вільності УНР) (29.04.1918). Зокрема, в ст.ст. 23, 27, 28 Конституції УНР передбачалося, що Всенародні збори УНР (парламент) «вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх, хто користується громадянськими та політичними правами на Україні і в них судово не обмежений». При цьому, вибори мали бути «упорядковані так, щоб один депутат припадав приблизно на 100 тисяч людності, і щоб при виборах ніхто не мав другого голосу» [5, с.332]. В Західно-Українській Народній Республіці, подібного роду приписи містилися в положеннях її Конституції (Тимчасовому основному законі про державну самостійність Західно-Української Народної Республіки) (13.11.1918), а також в Постанові Української Національної Ради про довибори членів Ради (18.11.1918), законах «Про сойм» та «Про вибори до сойму (виборчу ординацію)» (15.04.1919) тощо. [6, с.5-16, 359-361, 407-410].

4. Різні аспекти проблематики «інституту політичних виборів» в майбутній (відновленій) Українській державі протягом багатьох років були предметом уваги як ДЦ УНР[1], так і різних українських наукових та навчальних установ на еміграції. Про це свідчать праці (наукові збірники) Українського Вільного Університету у Празі (Мюхнені), Педагогічного інституту ім. Драгоманова, Господарської Академії в Подебрадах, Мазепенської (Могилянської) Академії, Українського Наукового Інституту у Варшаві, наукових підрозділів низки північно-американських університетів, Наукової Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі тощо. «Виборчі питання» були предметом наукових О.Бочковського, С.Дністрянського, О.Ейхельмана, М.Лозинського, К.Костіва, Ю.Панейка, В.Старосольського, З.Соколока та інші українських вчених на

еміграції. При цьому прикметним є те, що в їхніх працях елементи «тяглості» щодо базових положень виборчого законодавства УНР-ЗУНР, були більш ніж очевидними.

5. Від самих початків процесу відновлення державної незалежності українського народу в 1991 році, інститут «виборів» займав своє належне місце в системі національної державно-правової доктрини. Про це красномовно свідчить Концепція нової Конституції України (16.06.1991). Згодом, український конституціодавець, спеціально виділить окремий розділ в Основному Законі держави для викладення відповідних положень щодо організації та проведення виборів (розділ III «Вибори. Референдум»). Відповідно до них, народне волевиявлення в Україні здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії, право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років і не мають такого права громадяни, яких визнано судом недієздатними. При цьому, вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування, а самим виборцям гарантується вільне волевиявлення (ст.ст. 69, 70, 71 Конституції України).[7] Деталізацію цих приписів було проведено в т.з. базових виборчих законах - «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про Центральну виборчу комісію» і т.д.

6. Аксіологічний характер інституту політичних виборів (насамперед - як невід'ємної складової національної державно-правової доктрини) більш ніж очевидний. Це обумовлює потребу належного врахування останнього при викладанні виборчого права у вищих навчальних закладах України.

Література:

1. Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: Статті і матеріали / Зредагували Любомир Р.Винар і Наталія Пазуняк.- Філадельфія; Київ; Вашингтон, Фондація ім. С.Петлюри; Фондація Родина Фещенко-Чопівських, 1993.- 494с.

2. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 15-річниці Конституції України, 20-річчю незалежності України, 350-річчю Львівського національного університету та 70-річчю кафедри конституційного права. 3 червня 2011 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011.- 223с.

3. Problemy prawa wyborczego Polski i Ukrainy / Materiały drugiego Polsko-Ukraińskiego Klubu Konstytucjonalistów (Sieniawa 29 września – 1 października 2008 r.). Redakcja: Wiesław Skrydło, Wołodumyr Szapowal, Krzysztof Eckhardt – Przemysł-Rzeszów, 2010. – 205 s.

4. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т.1. 4 березня 1917 р. – 9 грудня 1917 р. / Упор. Верстюк В.Ф. (кер.), Бойко О.Д. та ін.. – К.: Наукова думка, 1996. – 587 с.

5. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т.2. 19 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / Упор. Верстюк В.Ф. (кер.), Бойко О.Д. та ін.. – К.: Наукова думка, 1997. – 422 с.

6. Західно-Українська народна республіка 1918-1923. Документи і матеріали. Том 2. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ. – 2003. – 712 с.

7. Конституція України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254-80>